

VÍZY LÁSZLÓ

Hagyományőrzők az V. kerületben

Egyre gyakrabban olvashatunk belvárosi lokálpatriótákról, az Arany János utcai Aranytíz Művelődési Központ helytörténeti klubja tagjairól. Tevékenységük azonban nem előzmények nélküli! A nyolcvanas évek elején alakult Budapesti Városszépítő Egyesület a rendszerváltás után, Budapesti Városvédő Egyesületre változtatva nevét, szervezeti keretet, működési lehetőséget adott mindazoknak, akik Budapest és elődtelepülései hagyományainak, értékeinek megőrzését magukénak érezték.

A kezdet azonban az 1956 utáni kulturális változások kezdő lépése volt. A kerületi tanácsban az akkori népművelési csoport volt a munka felelőse. Az első kiadványok alig száz-száz példányban, stencilezett formában (ma már kevesen ismerik mi is volt ez sokszorosító eljárás) jelentek meg, az általános iskolák helyismereti oktatásának segédanyagaként. Ezekben olvashattunk 1945 után először a kerület értékeiről, műemlékeiről, nevezetességeiről. Általános politikai célú fejezetként ismertették a munkásmozgalmi eseményeket, 1919 eseményeit és az iskola-történeteket is. Ebből tudtuk meg később és használhattuk fel a műemléki felújításkor, hogy egykor az evangélikus gimnáziumnak híres márványterme volt.

Diákkori élményeim, sorra kötődtek a műemlékekhez, helytörténethez és művészethez. Ezek meghatározták indulásomat. Megismertem Pesthidegkút középkori településtörténetét, babonás hagyományait – szüleim és nagyapám révén – a természet szeretetét, a művészet és hagyomány tiszteletét. A művészeti gimnáziumban festészeti és grafikai ismereteket szereztem, ami a műegyetememen kiegészült az építészettel és építésztörténettel.

A belvárosi helytörténeti tevékenység az 1968-as Fekete-fehér televíziós vetélkedő nyomán bontakozott ki. Megerősödött az V. kerületi honismereti csoport, amely adatgyűjtéssel és a kerületi helytörténeti oktatással foglalkozott. Akkor ezt csak a Hazafias Népfront keretében lehetett végezni. Munkánk eredményeként jelent meg a Minerva kiadásában a Belváros jövője című kötet, majd a Rajna György – a Budapesti Városszépítő Egyesület egyik későbbi alapító tagja – szerkesztésében a helytörténeti emléktábláinkat bemutató füzet. A kerületek között több helytörténeti vetélkedőt szerveztünk, és ekkor vált látogatható emlékhellyé Ady lakása a Veres Pálné utca 8-ban.

A Hazafias Népfront V. kerületi csoportjának vezetője az Eötvös Gimnázium történelem-magyar szakos tanára, Bíró Ferencné volt. A gimnázium mellékudvarában az első világháborúban hősi halált halt tanárok és diákok emlékművét – Ligeti Miklós szobrát – lelték fel, a padláson Alpár Ignác szobrára bukkantak. Ez a két szobor ma is a gimnázium megtekinthető, féltve őrzött kincse. Bíró Ferencné távozása után a helytörténeti csoport vezetésére – 1980-ban – felkérték a kerület vezetői.

A kerületi honismereti csoport tagjai hozták létre a fővárosi városszépítő egyesület belvárosi csoportját. Dr. Gerő László, a honismereti csoport elnöke, egyben a városszépítők belvárosi csoportjának elnöke is volt. Igazán aktívan a városrész múltjával tíz-húsz ember foglalkozott, közöttük Tarr László, „A régi Váci utca regényes krónikája” szerzője. Máig alapvető könyvét a Helikon Kiadó 1984-ben jelentette meg.

A Belváros című kerületi lap az 1970-es évek közepén, választási lapként indult. A lap első számaiban lehetőséget kaptam az „Ismerjük meg műemlékeinket” elnevezésű sorozat közlésére. Később is rendszeresen jelentek itt meg írásaim. A kerületi tanács elnöke 1983-ban írásbeli megbízást adott a Budapesti Városszépítő Egyesülettel való kapcsolattartásra.

A Kerepesi úti temetőben a Veres Pálné gimnáziumnak két emléktáblája volt, töröttek. Ráday Mihály a városvédő műsorában hívta fel erre a figyelmet – a kerület ezután restauráltatta, majd az épület aulájába kerültek. Az Eötvös gimnázium mellékudvarában az első világháborús emlékszobor – a hősi halált halt tanárok és diákok emlékére készítették, Ligeti Miklós alkotása – szomorkodott, reflektorfénybe kerülve az Eötvös lépcsőházában helyezték el.

Visszaemlékezve a múltra, sokak nevét említhetem. Pekár Zsuzsa család-történeti írásai révén „Az adalékok a Lipótváros történetéhez” című

kötetbe bekerült a lipótvárosi gyárak története. Még 1989-ben megjelent Rajna György könyve, a Budapest köztéri szobrainak katalógusa. Az V. kerület helytörténeti irodalmi vonatkozásait Bíró Ferencné gyűjtötte össze: a Móricz-, Ady- és Krúdy- emlékeket.

Az 1980-as évek eredménye volt, hogy útnak indítottuk a Belvárosi Helytörténeti Füzetek című kiadvány-sorozatunkat. E sorozatban jelent meg a Hild József Általános Iskola, a Deák téri evangélikus iskola dísztermének és az Aranytíz (tervezője Karsai Károly építész volt) felújításának eredményeiről szóló füzet, a műemléki épület-felújítások közül a Kecskeméti utca 7. szám alatti ház története, valamint Rajna György gyűjtése nyomán a Petőfi-emlékek a Kárpát-medencében című kiadványunk.

A nyolcvanas évek elejétől csoportunk egy évtizedig a népfront keretein belül működött, mint a kerület honismereti köre, amely 1990-ben beolvadt a Budapesti Városvédő Egyesületbe. Napjainkban csoportunk a Belvárosi Helytörténeti Klub néven ismert, üléseit havonkénti rendszerességgel az Aranytíz Művelődési Központban tartja.

Sokat tettünk azért, hogy 1990-ben Lipótváros születésének kétszázéves jubileumáról egy ülésen is megemlékezzünk – régészek, városrendezők, műemlékesek kaptak az ankéton megszólalási lehetőséget. A kilencvenes évek helytörténeti kiadványai a Belváros–Lipótváros önkormányzatának és polgármesterének támogatásával kerültek kiadásra: Lipót emlékek immár két kiadást megért gyűjteménye, melyet kiegészít a Duna-völgyének – Tóth Zsuzsanna művészettörténész által írt – Lipótkötete. Önálló kiadványként jelent meg a kerület díszkútjairól szóló gyűjtemény.

Munkánkat folyamatosan végezzük. Nemrég a Zsolnay építészeti kerámia-emlékek összegyűjtése volt napirenden. A kilencvenes években azonban elhunyt Gerő László, Tarr László, Rajna György, Pekár Zsuzsa, Vákár Tibor...

Tervezzük egy kerületi helytörténeti gyűjtemény létrehozását Holló Szilvia Andrea, a Komárom–Esztergom megyei múzeum igazgatójának szakmai támogatásával. A Belvárosi Klub részéről Hegedűs Attila a kapcsolattartó. Munkánk aktív főszereplője Milisits Máté művészettörténész, a Budapesti Városvédő Egyesület elnökségének tagja. A kerületi, a budapesti és a fővárosi honismereti lapokban programunkat és eredményeinket rendszeresen publikáljuk, rendezvényeinket népszerűsítjük. Most a fiatalokon a sor, hogy városrészünk történeti múltjának

emlékeit tovább őrizték és ápolják is egyben. Kerületünk a régi Pest területén fekszik, múltja a főváros és az ország történeti múltjának elválaszthatatlan része.